

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Ак-Чыраанская средняя общеобразовательное учреждение
Овьюрского кожууна» Республики Тыва

«Рассмотрено»

на заседании ШМО

Протокол № 1

от «29» августа 2023 г.

Руководитель ШМО

К. Маадурса

«Согласовано»

Заместитель директора по УВР

Думан Тумат Д-Х.О.

«29» августа 2023 г.

«Утверждаю»

Директор школы

Шокар А.В.

Приказ № 183а от

«29» августа 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА
родному языку, 3 класс

Уровень образования: начальное

Количество часов в год 68, в неделю 2 часа

Уровень: базовый

Учебник: Тыва дыл, 3 класс.

Авторы: Ш.Ч.Сат, Н.Ч.Дамба, Н.М.Ондар –

Кызыл- ИРНШ, 2013г.

Составитель: Доспан Д.Н.

Квалификационная категория: высшая

Ак-Чыраа – 2023 г.

Тайылбыр бижик

Программаны А.К.Ойдан-оол Э.Д. Ондар, Н.Ч. Дамбанын тургусканы 1-4 класстарның тыва дылга, Күрүне стандарты болгаш өөредилге программаларына база Тыва республиканын ниити өөредилгезинин күрүне стандартынын национал - девискээр кезээнге ундезилеп, Овур кожууннун Ак-Чыраа ортумак школазынын ажилчын программаларга дүүштүр ажилдап кылганы Дүрүмнеринге (Положение) даянып тургускан.

3-кү класска торээн дылды өөредиринин **кол сорулгалары:**

1. Уругларнын аас болгаш бижимел чугаазын сайзырадыры
2. Уругларнын угаан ажылын сайзырадыр, кижини бооп хевирлеттинерин чедип алыр.
3. Оореникчилерни мозу-шынарлыг, идекпейлиг, куш-ажылга ынак хулээнген херээнге харысаалгалыг хамаатылар болурунга, таварышкан бергелерни бот-миннип ажып эртерин кижизидери.
4. Чаа чувени билип алыр чуткул сонургалын улам сайзырадыр.

Ниитизи-биле программа ёзугаар 3-кү класска тыва дыл неделяда 2 шак, чылда 68 шак кылдыр бердинген.

Программанын тургузуу

3-ку класска тыва дыл программаны 4 бөлүктөн тургустунган.

1. «Үннер болгаш ужуктер»
2. «Сөс»
3. «Чугаа кезектери»
4. «Домак»
5. «Чугаа сайзырадылгалары»

1.«Үннер болгаш ужуктер»деп болукке хамаарыштыр: 3-ку класска үннер, ужуктер дугайын ооренип тура, состун ун-ужуктуг анализин чорударына кичээнгейни кошкадып болбас болгаш дараазында чуулдерни ханыладыр ооредир, шын бижиирин чедип алыр:

- ✓ Кыска, узун болгаш ок-биле адаар ажык үннер.
- ✓ Я, е, ё, ю деп и уннуг ужуктер.
- ✓ Сөс иштинге дулей болгаш ыткыр ажык эвес үннернин ужуктерин бижири.
- ✓ Сөс эгезинге т—д, л—б деп ужуктерни бижири. Эгезинге чанчыл ёзугаар т бижиир состер.
- ✓ Слог. Сестерни аас болгаш бижимел-биле слогтарга чарары
- ✓ Сестерни бир одуругдан оске одуругже шын кожуруп билири.

2.«Сөс» деп бөлүкке хамаарыштыр өөредир чуулдер:

- ✓ Сөстүн составы. Дазыл болгаш чангыс (ниити) дазылдыг состер. Дазыл болгаш кожумак дугайында бодуун билиг.
- ✓ Сөс иштинге дакпырлаантм, нндеп үннерни шын бижири.
- ✓ Тыл, тин, тек, тырт, теп, тут деп состерни болгаш оларның хевирлерин шын бижиир
- ✓ Дефистеп бижиир нарын состер.

- ✓ -дыр (-дур, -дур, -тыр, -тир, -тур, -тур) деп артынчы болгаш оон янзыларын шын бижири.

3. «Чугаа кезектери» деп болукке дараазында чугаа кезектери-биле таныжар: чуве ады, кылыг созу, демдек ады, сан ады., эдеренчилер.

- ✓ Чуве ады. Чуве аттарынын саннарга оскерлири. Чуве аттарынын падежтерге оскерлири. Хуу чуве аттарын шын бижири.
- ✓ Кылыг созу. Кылыг состеринин уелерге оскерлири.
- ✓ Демдек ады. Чувелернин шынарын, чузунун, хевирин, хемчээлин, амданын, он-чузунун коргузер демдек аттары.

4. «Домак»деп болукке 3-ку класска уругларнын 1-ги, 2-ги класстарга билиглерин болгаш мергежилдерин ханыладыр билиндирер, оларны практика кырынга ажыглап билиринге чанчыктырар.

3-ку класска чугаа сайзырадылгазынга хамаарыштыр харылзаалыг чугааны тургузуп оорениринге чорудар ажылдарнын кол хевирлери — эдертиг болгаш чогаадыг бижидип өөренир. Эдертиг-даа, чогаадыг-даа бижидип тургаш, бердинген планнын дараалашкаан хажытпайн бижип оорениринге уругларны чанчыктырып, дараазында негелделерни сагып билиринге ооредир:

1. Домактарны харылзаалыг болгаш дес-дараалашкак кылдыр тургузары;
2. План ёзугаар бижип тургаш, чунун дугайында мурнай, а чуну оон соонда бижири азы чуну шуут биживейн барып болурун оореникчинин шын шилип билири;
3. Кол утказын оскертпейн, фактыларны, болуушкуннарны шын дамчыдары;
4. Созуглелдин, кезектерин (абзацтарын) планнын пунктуларынга хамаарыштыр тып бижи
5. Созуглелдин. соолун шын тондурери, бодунун хамаарылгазын илередип шыдаары/

Эге класс башкызы чыл дургузунда словарь (лексиктиг) ажылынче улуг кичээнгейни салыр ужурлуг.

Лексика талазы-биле теоретиктиг билиглерни устуку класстарга алыр болганда, эге класстарга чугле практиктиг мергежилгелерни грамматика, сос тургузуу болгаш шын бижилге кичээлдеринге чорудар.

Уруглар грамматика, шын бижилге болгаш чугаа сайзырадылгазынын кичээлдеринге дыл материалын хайгаарап, чечен чогаалды номчуп, сайгарып тургаш, состернин кандыг бир чувелерни болгаш болуушкуннарны илередирин, оларнын тодарпгай уткалыг болурун, чамдык состернин хой уткалыын, ангы-ангы домактарга, ылангыя харылзаалыг чугаага, чоок болгаш удурланышкак уткалыг болурун билип алыр.

Оон туннелинде уруглар бодунун бодалын чиге болгаш тода илередирде утка талазы-биле эн-не тааржыр состу шилип ооренир, оларнын словарь курлавыры чоорту байыыр болгаш идепкейжиир.

Сөс тургузуунун дугайында эге билигни 2-ги класска төрөл сөстөр болгаш төрөл сөстөрнин ниити кезээ-дазылды ооретпишаан, практика кырынга таныштырып эгелээр. 3-ку класска уруглар состун уткалыг кезектери болур дазыл болгаш кожумактар (чогаадылга кожумаа, оскертилге кожумаа) дугайында билиглерни долuzu-биле алыр болгаш сос чогаадылгазынын бодуун таварылгалары-биле, сос чогаадыр эн нептеренгей чогаадылга кожумактары-биле (-чын, -чин, -та, -те, -тыг, -тиг

дээш о.о) практика кырынга таныжар. Состун тургузуун чедишкинниг ооредири дулей кошкак ажык эвес уннернин ужуктерин состун тургузуун барымдаалап дакпырлап бижиирин (каттыг, сыннар,тыппа), эн хереглеттингир нарын состернин шын бижилгезин (ажыл-агый, дээш о.о) шингээдип алыр органы бээр. Бо теманын дыл материалы класстан классче нарыыдап бар чыдар, ынчангаш 3-кү класска морфологтуг тургузуу нарын ангы-ангы чугаа кезектерин уткалыг кезектерге сайгарып өөренир.

Өөреникчилернин сөстөрнин тургузуун дурген болгаш шын кылып шыдаарындан, дазылдын тонген уну-биле кожумактынэгеуну шын кожуглап билиринден шын бижилгенин дурумнерин шингээдип алыры улуг хамаарылгалыг.

3-кү класска тыва дыл программазын шингээткенинин планаттынган туннелдери: Личностуг (бот хамаарылгалыг)

Өөреникчилерге хевирлеттинген турар билиглер:

- Төрээн дылывыс харылзажырынын база мээ-медереливистин шынарын коргузеринын кол чепсээ;
- Төрээн дыл национал культуравыстын кол болуушкуну;
- Сагыш-сеткилди, бодалдарны илередиринге дылдын бай-байлаан, уран-чечен аргаларын чоптуг ажыглап билири.;
- Төрээн дылын улаштыр оорениринге сонuurгалын оттурары;
- Аас болгаш бижимел чугаага дылдын уран-чечен аргаларын чедимчелиг ажыглап билири.
- Бойдусту, ниитилел амыдыралын хайгаараарынга ундезилээш, материалистиг узел-бодал-биле чепсеглээри.

Өөреникчилерге хевирлеттинип болурунун билиглери:

- Төрээн дылын сайзырадырынга. ону кадагалап арттыраарынга оореникчинин бот киржилгези;
- Аас чугаага дылдын уран-чечен аргаларын эстетиктиг талазынче угландыраары.

Предметтиг (эртемге хамаарыштыр)

Өөреникчилернин билип алган турар ужурлуг билиглери:

Өөреникчилернин ооренип ап болур аргалары:

- төрээн дылынын бугу уннерин болгаш ужуктерин, оларнын кол ылгалын билген турар ужурлуг;
- сөс иштинге болгаш сос эгезинге ажык эвес уннернин шын бижилгезин билген турар;
- домактарнын болгаш состернин анализ-синтезтиг сайгарылгазын кылып, домактардан состерни ылгап тывар
- сөстөрнин шын көжүрерин билген турар.
- артынчы сөстөрни сөстөрни сөс биле шын бижииринин дүрүмнерин билир ужурлуг.
- чугаа кезектерин аразында ылгап билген турар ужурлуг.
- домактын чугула кежигуннерин, домак итштинде состернин харылзаазын шын тып билген турар.
- сөзүглел-биле ажылдап, ында домактарны дес-дараалаштыр аас болгаш бижимел чугаанын дузазы-биле дамчыдып билген турар ужурлуг.

МетапредметтигРегулятивтиг (углаар-баштаар)

Өөреникчилернин чогуур деннелге билип алыр ужурлуг:

- ооренип турар эртемнин тема, болук аайы-биле кол сорулгаларын, утказын угаап билири;
- башкынын удуртулгазы-биле бердинген даалгаларны кууседип ооренири;

- бот хыналданы, удур-дедир хыналданы болгаш орфографтыг, пунктуациалыг частырыгларны тып билирин боттандыра;
- чаа чувени билип алыр чуткул-сонуургалын улам сайзырадыр
- салдынган сорулгага дууштур кылыр уjurлуг ажылды планнап, хайгаарап, оон туннелинге чедеринин болдунар аргаларын тодарадып билирин ооредир.
- сорулганы шын салып, ону чедип аларынын аргаларын дилеп , тып билирин ооредир.
- ооренген чуулдерин сайгарып, болуктеп, деннеп, туннеп билиринге, оларнын иштинден кол болгаш чаа чугула чуулдерни тып, тайылбырлаарынга оореникчилерни чанчыктыра.

Өөреникчилернин ооренип ап болур аргалары:

- ооренген темазынга алган билиглерин туннеп болгаш унелеп билирин боттандыра;
- аас болгаш бижимел чугааны дылдын негелдери-биле чогуур уезинде практика кырынга оскертип болгаш ажыглап билири/

Билиин ханыладырынга туннелдер (познавательные)

Өөреникчилернин ооренип алыр уjurлуг билиглери:

- ооредилге даалгаларын кууседип турар уеде херек уjurлуг медээлерни немелде номнар, статьялар болгаш энциклопедиялардан тып билири;
- бодунун назы-харынга дууштур янзы-буру словарьларга, справочниктерга даянып билири;
- дылдын негелдерин кууседирде янзы-буру схемаларны, модельдерни, символ-демдектерни ажыглап билири;
- белеп таблицаларны, схемаларны, созуглелдерни немээри;
- дылдын адырлары: ун.ужук, сос тургузуу, чугаа кезээ, домак кежигуну, бодуун домак дугайында алган билиглерин деннеп, болуктеп, тып, ажыглап билири;
- алган билиглерин план болгаш таблица дузазы-биле системажыдып, болуктеп, туннеп билири;
- состе орфограммаларны янзы-буру аргалар-биле хынап билири;
- номчаан созуглелдеринин кол утказын ылгап ундурери;
- бодунун чугаазын тода болгаш билдингир кылдыр дыннакчыга дамчыдып билири;
- словарьда, библиотека каталогтарында бар чугула медээлерни кылып, ону дилеп, шыгжап чанчыгары. Компьютерге ажылдап ооренири.
- эштежип ажылдаарынга ооренир. Бодун ангы-ангы рольдарга кириштирер (удуртур, кууседир)
- херек материалдарны дилеп, тып билири. (янзы-буру номнар, словарь, интернет)

Коммуникативтиг

Өөреникчилернин ооренип алыр билиглери:

- аас чугаага диалогту ажыглап билири;
- ангы-ангы бодалдарны ооренип, сайгарып билири болгаш чангыс аай туннелге келиринге ооредири;
- бот туружун болгаш бодалын быжыглап чанчыгары;
- ангы-ангы бодалдарны ооренип, сайгарып билири болгаш чангыс аай туннелге келиринге ооредири;
- коммуникативтиг сорулгаларны шиитпирлээринге дылдын аргаларын чедимчелиг ажыглаары;

Өөреникчилернин ооренип ап болур аргалары:

- коммуникативтиг сорулгаларны дыннакчыга тода, дорт, дес-дараалашкаа-биле медээни, билигни чедирери;
- удур-дедир хыналда уезинде бот-боттарынга дузаны уезинде чедирип, билири болгаш коммуникативтиг сорулгаларны шиитпирлээринге дылдын аргаларын чедимчелиг ажыглаары;

Чыл дургузунда өөрөдир темаларынын болуктер аайы-биле хуваалдазы

№	ТЕМАЛАРЫ	Чугаа сайг	Хыналда ажылдар	Практ иктиг	Ниити шагы
1.	1 ги 2 ги класска өөрөнгенин катаптаары		2		7 ш
2.	Уннер, ужуктер		1		8 ш
3.	Сөс, слог, сөс тургузуу, артынчы сөстөр	1	1		8 ш
4.	Нарын сөстөр				2 ш
5.	Чугаа кезектери 1. Чуве ады	1	1		8 ш
6.	Демдек ады		1		2 ш
7.	Сан аттары	1			2 ш
8.	Эдеренчилер		1		2 ш
	Кылыг созу	1	1		6 ш
9.	Домак. Харылзаалыг чугаа	1	1		8 ш
10.	Ниити катаптаашкын		1		1 ш
11.	Бүдүн чыл дургузунда				68 ш

Материал-техниктиг хандырылга көргүзүглери

1.	Тыва дыл ному 3 класс	
Материал-техниктиг хандырылга		
2.	Сюжеттиг чуруктар	
3.	-карточкалар, чуруктар,	
4.	Плакаттар	
5.	чуруктуг үжүктөр	
6.	компьютер	
7.	проектор,	

АЖЫГЛААН ЛИТЕРАТУРА

1. Тыва Республиканың ниити ооредилгезинин куруне стандартынын, национал-девискээр кезээ. Национально-региональный компонент государственного стандарта общего образования Республики Тыва. — Кызыл: Тув. кн. изд-во, 2006. - С. 38-43.

2. Федеральный государственный образовательный стандарт начального общего образования Министерство образования и науки Рос. Федерации. — М.: Просвещение, 2010. — 31 с. —(Стандарты второго поколения).

3. Литературное чтение. Родной на родном языке. Примерная основная образовательная программа образовательного учреждения. Начальная школа. сост. Е.С. Савинов. - М.: Просвещение, 2010. - С. 55-60.

4. Черкезова М.В, Примерная программа курса «Литературное чтение» для школ с родным (нерусским) и русским (неродным) языком обучения (2—4 классы) . Примерная программа начального общего образования в 2-х частях. — М.: Просвещение, 2008.

5. 1—4 класстарга тыва дыл болгаш номчулга программазы. А.К. Ойдан-оол, Э.Д. Ондар тургускан. — Кызыл: ТывН/Ч, 2000.

Ажылдаар ужуруг ооредилге номнары: И.Ч. Эргил - оол, Н.Ч.Дамба, Н.М.Ондар. Эге школанын 3-ку клазынын ооредилге ному. Кызыл -2012 ч.

6. К. Б. Март-оолдуң «2-4 класстарга тыва дыл башкылаарынын методиказы», А.А.Алдын-оолдун «Диктантылар болгаш эдертиглер чыындызы». Дорт чылдыг эге 3-ку клазынын «Тыва дыл» ному-биле ажылдаар башкыларга дузаламчылар

Календарь-темалыг планнаашкын

№	Кичээлдин темазы	Шагы	Эртирер үези	
			План-биле	Херек кырында
1	Домак. Улуг сек, айтырыг, кыйгырыг демдектери	1	4.09	
2	Сөс, ун, ужук, слог. Сөстү көжүрериниң чуруму	1	5.09	
3	Сөзүглел. Дүжүрүп бижилге	1	11.09	
4	Кым? Чүү? деп айтырыгларга харыылаттынар сөстөр	1	12.09	
5	Канчап тур? деп айтырыгга харыылаттынар сөстөр	1	18.09	
6	Хуу аттарга улуг үжүктөр	1	19.09	
7	Кандыг? деп айтырыгга харыылаттынар сөстөр	1	25.09	
8	Хыналда диктант	1	26.09	
9	Частырыглар-биле ажыл. Катаптаашкын	1	2.10	
10	Үннер болгаш үжүктөр. Ажык үннер	1	3.10	
11	Өк-биле адаар ажык үннер	1	9.10	
12	Кадыг болгаш чымчак демдектиг сөстөр	1	10.10	
13	Е, ё, ю, я деп үжүктөрлиг сөстөр	1	16.10	
14	Ажык эвес үннер. Күштүг, кошкак болгаш эн кошкак ажык эвес үннер	1	17.10	
15	Сөс иштинге ажык эвес үннерни шын бижири	1	23.10	
16	Сөс эгезинге п болгаш т бижиир сөстөр	1	24.10	
17	Словарьлыг диктант .Частырыглар-биле ажыл. Быжыглаашкын. Сөс	1	7.11	
18	Сөстүң тургузуу. Дазыл	1	13.11	
19	Чогаадылга кожумактары	1	14.11	
20	Сөстүң тургузуу Өскертилге кожумактары	1	20.11	
21	Чангыс дазылдыг сөстөр	1	21.11	
22	Сөс иштинге катаптаан ажык эвес үннернин ужуктерин шын бижири	1	27.11	
23	Тып, тик, ток, тырт, теп, тут деп сөстөрни кожумактар немежирге, шын бижири	1	28.11	
24	Эдертиг.	1	4.12	
25	Частырыглар-биле ажыл. Катаптаашкын	1	5.12	
26	Артынчы сөстөр -дир,-тыр,-тир деп артынчыларны шын бижири	1	11.12	
27	-дир,-тыр,-тир деп артынчыларны шын бижири	1	12.12	
28	Нарын сөстөр Дефистеп бижиир нарын сөстөр	1	18.12	
29	Нарын сөстөрни шын бижири.	1	19.12	

30	Диктант	1	25.12	
31	Частырыглар-биле ажыл. Катаптаашкын	1	26.12	
32	Чугаа кезектеринин дугайында ниити билиг	1	9.01	
33	Чогаадыг .	1	15.01	
34	Чуве аттарынын саннарга оскерлири Кым? Чуу? Кымнар? Чулер? деп айтырыгларга харыылаттынар чуве аттары	1	16.01	
35	Чүве адының хөйүнүң санынын кожумактары	1	22.01	
36	Чуве адынын падежтерге оскерлири	1	23.01	
37	Чангыстын болгаш хойнун санында чуве аттарынын падежтерге оскерлири	1	29.01	
38	Падеж кожумактарынын шын бижири	1	30.01	
39	Чуве аттарынын хамаарылга хевири	1	5.02	
40	Диктант.Хуу аттарны шын бижири. Катаптаашкын	1	6.02	
41	Тест .Частырыглар-биле ажыл.	1	12.02	
42	Демдек адынын дугайында ниити билиг Демдек адынын чогаадылга кожумактары	1	13.02	
43	Дөмей болгаш удурланышкак уткалыг демдек аттары	1	19.02	
44	Хыналда диктант	1	20.02	
45	Частырыглар-биле ажыл. Катаптаашкын	1	26.02	
46	Сан адынын дугайында ниити билиг Тун болгаш дугаар сан аттары	1	27.02	
47	Сан аттарын шын бижири	1	4.03	
48	Чогаадыг «Мээн хун-чурумум»	1	5.03	
49	Частырыглар-биле ажыл. Катаптаашкын	1	11.03	
50	Эдеринчилер	1	12.03	
51	Диктант .Эдеринчилер .	1	18.03	
52	Кылыг сөзунун дугайында ниити билиг Кылыг сөзунун чуве ады-биле холбаазы	1	19.03	
53	Кылыг созунун болур болгаш болбас хевирлери	1	1.04	
54	Кылыг сөзунун уелери. Амгы уе	1	2.04	
55	Кылыг сөзунун эрткен уези	1	8.04	
56	Кылыг сөзунун келир уези	1	9.04	
57	Кылыг сөзунге морфологтуг сайгарылгалар	1	15.04	
58	Хыналда диктант	1	16.04	
59	Частырыглар-биле ажыл. Катаптаашкын	1	22.04	
60	Домак дугайында ниити билиг. Медээ, айтырыг, кыйгырыг домактары	1	23.04	
61	Домактын чугула кежигуннери	1	29.04	
62	Домактар тургузары. Диалог чугаа Харылзаалыг чугаа	1	30.04	
63	Домактын ийиги черге кежигуннери	1	6.05	
64	Домактын ийиги черге кежигуннери	1	7.05	

65	Домакта санай адаан сөстөрнин аразынга биче секти салыры	1	13.05	
66	Сөзүглел. Сөзүглелдин темазы.	1	14.05	
67	Хыналда диктант.	1	20.05	
68	Ниити катаптаашкын	1	21.05	